

आधुनिक समयको दासता मानव बेचविखन तथा ओसारपसार

जेम्स एफ मोरियार्टी

विदेशमन्त्री कोन्डालिजा राइसले हिजो विदेश विभागको पाँचौं मानव बेचविखन तथा ओसारपसार प्रतिवेदन जारी गर्नुभयो । प्रतिवेदनले सोझै भनेको छ-मानव बेचविखन तथा ओसारपसार आधुनिक समयको दासता हो र यस्तो एक अपराध हो, जसले संयुक्त राज्य अमेरिकालगायत झन्डै प्रत्येक देशलाई असर पार्दछ । संयुक्त राज्य अमेरिकी सरकारको अनुमानमा छदेखि आठ लाख व्यक्ति, बालबालिकालगायत विशेषगरी महिला र केटीहरू, यौन, बालसैन्य, जबर्जस्ती श्रम र कमैया सेवामा बलपूर्वक धकेलिएका छन् ।

आठ वर्षको उमेरमा अजरबैजानबाट दुबईमा ल्याई १३ वर्षको उमेरमा वेश्यावृत्तिमा लगाइएकी नेला हुन् वा उनीजस्तै धेरै व्यक्तिहरू चिनेजानेका वा आफै परिवारका सदस्यबाट दासताका निम्ति बेचिन्छन् । एक विद्रोही सेनाका लागि लड्न युगान्डाको गाउँबाट अपहरण गरिएका पन्थवर्षे माइकललाई जस्तै अन्य कतिजनालाई साधारणतया अनुचित प्रस्ताव पुन्याइन्छ र उनीहरूलाई उनीहरूका जीवनविरुद्ध कूजामा राखिन्छ । नाइजरका बाहवर्षे मलिकलाई एकजना धार्मिक नेताले राम्रो शिक्षा दिने ज्युटो आश्वासन दिएर उनको आमाबुबाबाट फकाई लगेका थिए, तर त्यसको बदला मलिकलाई मालीको गल्लीमा भिख माग्न बाध्य तुल्याइयो ।

वार्षिक मानव बेचविखन तथा ओसारपसार प्रतिवेदन आजसम्म ओसारपसारविरुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगका लागि जुटाइएको चार करोड डलरका साथसाथै ओसारपसारविरुद्ध लड्न अन्तर्राष्ट्रिय साझेदारहरूसँग कार्य गर्न गरिएको अमेरिकी प्रतिबद्धताको एक महश्वपूर्ण अंश हो ।

कानुनद्वारा प्राधिकार दिइएको यस प्रतिवेदनलाई समस्याको विश्वव्यापी चेतना वृद्धि गराउन, मानव ओसारपसारविरुद्ध लड्न अन्तर्राष्ट्रिय समुदायको बढ्दो प्रयत्नलाई बल पुन्याउन र यस दुरुपयोगविरुद्ध प्रभावकारी कारबाही उठाउनलाई विश्वभरका मुलुकलाई प्रोत्साहित गर्न अभिप्रेरित गरिएको छ । यो वर्ष पनि अमेरिकी कानुनले मानव ओसारपसार हटाउनका लागि निर्धारण गरेको न्यूनतम मापदण्डसँग राष्ट्रहरूको पंक्तिनिर्धारण गरी प्रस्तुत गरिएको छ ।

यस वर्षको प्रतिवेदनले नेपाललाई दोस्रो पंक्तिमा झरेको हिसाबमा राखेको छ, जसको माने नेपालले ओसारपसारको सख्त रूपलाई हटाउनका लागि न्यूनतम मापदण्डलाई पूर्ण रूपले पालन गर्न सकेको छैन, तर त्यस

लक्ष्यलाई प्राप्त गर्नका लागि सार्थक प्रयत्न गरिरहेको छ। तथापि नेपाल सरकारले जुलाई १५, २००४ देखि जुलाई १५, २००५ सम्म जिल्ला, पुनरावेदन र सर्वोच्च अदालतस्तरमा तीन सय ४७ मुद्दा चलाइएको र ७३ ओसारपसारसम्बन्धी नयाँ मुद्दा दर्ता गरिएको जनाएको छ। अमेरिका यी तथ्यांक देखि पाउँदा खुसी छ। तर, यो स्पष्ट छ- न्यूनतम मापदण्डलाई पूरा गर्न नेपाल सरकारले भ्रष्टाचारविरुद्धको प्रयत्नलाई सुधार गर्ने पर्छ। त्यसैगरी माओवादीले पनि बालबालिकालाई जबर्जस्ती उनीहरूको सेनामा भर्ना गर्न बन्द गर्नुपर्छ।

नेपालमा भएका गत वर्षका घटनाहरूले ओसारपसारविरुद्धको प्रयत्नलाई झनै अप्ठयारोमा पारे। यद्यपि अमेरिकाको आशा छ- हालै पुनः स्थापित बहुदलीय संसदले नयाँ नेपाल सरकारलाई यस विषयमा अझ बढी खुला रूपले केन्द्रित हुन बल पुऱ्याउनेछ। नेपाल सरकारलाई सहयोग गर्न अमेरिकी विदेश विभाग र अन्तर्राष्ट्रिय विकासका लागि अमेरिकी कोष (यूएसएआईडी) ले महिला, बालबालिका र सामाजिक कल्याण मन्त्रालयको ओसारपसारविरोधी क्रियाकलापको रोकथाम, पुनर्बास र अभियोगसम्बन्धी क्षेत्रमा सहयोग निरन्तर जारी राखेछ।

यस लडाइँमा हामी सबैले अझ बढी राम्रो गर्न सक्छौं। आफ्नो तर्फबाट अमेरिकी सरकार अमेरिकाको आफ्नै ओसारपसार समस्यालाई सम्बोधन गर्न नयाँ उपायहरूको खोजी गरिरहेको छ। केही समयअघि यसै वर्ष राष्ट्रपति जर्ज ड्युलू बुसले ओसारपसार पीडित संरक्षण नियमावलीलाई लागू गर्न पुनः प्राधिकृत गर्दै एक कानुनमा सही गर्नुभयो। यस नियमावलीले ओसारपसार कार्य गर्नेलाई अभियोग लगाउने र दण्डित गर्ने, उनीहरूद्वारा पीडित व्यक्तिहरूको संरक्षण गर्ने र अपराधीहरूबाट भविष्यमा मानव प्रतिष्ठा र स्वतन्त्रताविरुद्ध हुन सक्ने यो अपराधलाई रोक्न मानव ओसारपसारविरुद्ध लड्न बनाइएका प्रावधानहरूलाई सुदृढ तुल्याउँछ।

ओसारपसारविरुद्धको लडाइँका महेश्वरपूर्ण सहयोगीहरू हुन्- गैरसरकारी संघ। यी नागरिक समाजका अगुवाहरूले ओसारपसारविरुद्ध लड्न कानुन प्रवर्तन गर्ने पदाधिकारीहरूलाई सूचित राख्न र पीडितहरूलाई गाँसबास, परामर्श र शिक्षाका लागि सहयोग गर्न सरकारहरूलाई दबाब दिने गर्छन्। ओसारपसारका लागि जोखिममा रहेका महिला र केटीहरूलाई सीपविकासमा आधारित तालिम प्रदान गर्नेलगायत ओसारपसारविरुद्ध कार्यक्रमका लागि यूएसएआईडीले गत चार वर्षभित्र नेपाललाई कुल १३ लाख डलर उपलब्ध गराएको छ। अन्य गैरसरकारी संघहरूले नेपालका ग्रामीण क्षेत्रमा अनौपचारिक शिक्षा तथा ओसारपसारसम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रम चलाएका छन्।

यी र अन्य गैरसरकारी संघ तथा अमेरिकी विदेश विभागको वार्षिक व्यक्ति ओसारपसार प्रतिवेदनबाट प्रेरित भई मानव बेचविखन तथा ओसारपसारविरुद्धको लडाइँमा सूचना आदानप्रदान र सहयोगमा राष्ट्रहरूको बढ्दो अन्तर्राष्ट्रिय साझेदारीमा अझ धैरे सरकारहरू सामेल भएका छन्।

दास बनाइएका विश्वका लाखौं जनताका लागि यो नयाँ उन्मूलनको आन्दोलन ढिलै भए पनि आएको छ। हालै राष्ट्रपति बुसले भनुभएको छ— हाम्रो देश यस आधुनिक रूपको दासताविरुद्ध लड्न र यसलाई हटाउन कठिबद्ध छ।

(लेखक नेपालका लागि अमेरिकी राजदूत हुनुहुन्छ।)